SPITS donderdag 19 september 2002

'Acteur zijn is anti-keuze'

door Coromandel Brombacher

AMSTERDAM - Acteur Peter de Graef won al vele onderscheidingen. Vorige week werd aan de reeks, waaronder de prestigieuze Louis d'Or een aantal jaar geleden, de *Toneelschrijfprijs* van de Taalunie toegevoegd. De Graef kreeg de prijs voor zijn monoloog *N!ks* die hij zelf opvoerde. Morgen gaat van de Vlaming de nieuwe productie *Slachthuis 5* in première, naar de roman van Kurt Vonnegut. Het is weer een monoloog.

In tegenstelling tot veel prijzen die hij won, is hij met de jongste onderscheiding best blij, zegt De Graef, de handen schuchter ineengevouwen op zijn schoot, veelvuldig verlegen lachend en friemelend. "De tekst verdient het en ik wist niet dat ik meedeed aan de wedstrijd. Achter mijn rug om had een medewerker *N!ks* toegezonden. Ik had er zelf aan gedacht, maar vond het zonde van de postzegels."

Om die prijzen en om de beste te zijn gaat het hem uiteindelijk niet. De Graef speelt gewoon.

"Ik denk dat ik alleen een opmerkelijk acteur ben geworden doordat ik op mijn 21e gestopt ben goed en mooi te willen acteren", zegt hij. "Daarnaast heb ik nooit de ambitie gehad een groot acteur te zijn. Verlangens nastreven heeft vrijwel geen zin. Je kunt wat je kunt, je maakt mee wat je meemaakt om er een beter mens van te worden. We moeten alleen anders naar de wereld kijken." In feite heeft hij zich bij het leven neergelegd om er middenin te kunnen staan.

Die visie is wat hij zijn publiek biedt. In *N!ks* en nu in *Slachthuis 5*. In het laatste stuk wordt een Amerikaan, Billy Pilgrim, naar Duitsland gezonden om te vechten in de Tweede Wereldoorlog. Hij komt er aan, verdwaalt met een ander. Ze vechten. Om hen heen vijf Duitsers. Billy valt, spuugt bloed uit, beziet de situatie en verwondert zich dan over het feit dat zijn eigen spuug de sneeuw niet doet smelten. "Het enthousiasme en de verwondering waarmee die soldaat in de oorlog staat vind ik schitterend. Net als in *N!ks* vind ik deze voorstelling mooi omdat ze niet beoordeelt of veroordeelt, maar accepteert en laat zien. Heel menselijk en warm. Dat soort dingen vind je niet in een aanklacht of in een verhaal dat stijf staat van de helden. Het is ook een acceptatie van het nu: we zijn daar zelden mee bezig. We leven vooral met de gedachte aan de toekomst en aan het verleden. Dat probeer ik over te brengen: mensen te verzoenen met hetgeen ze tegenkomen. Dat dat zo bedoeld is. Natuurlijk is oorlog erg, en een atoombom ook. Maar het is er en hij zal eens vallen. Daar verander je niets aan. Bovendien: als de dood echt zo dramatisch is, dan zouden we er toch niet met zijn allen zo lustig op los sterven? Dood is erg voor de achterblijvers."

Die thema's van anders kijken en warmte in slechte tijden zijn een paar jaar geleden sterk tot ontwikkeling gekomen. In zijn werk en in zijn eigen leven. De Graef zat in een depressie. "Noem het midlife crisis", zegt hij stilletjes en toch met kracht en legt zijn handen rustig op zijn schoot. "Mijn vrouw verliet me en alles kwam naar boven. Alles wat ik ooit zo mooi weggestopt had. De dood van mijn moeder en het gemis van haar. Mijn jeugd in het Jezuïetenklooster. Mijn vader die polio had en die ik een leuk leven wilde geven. Mijn verstandelijk gehandicapte broer." Het besef van dit alles was niet makkelijk. Berusting dat het bedoeld zal zijn in zijn leven, dat hij dit meemaakt, troost en maakt het draaglijker. Net als de berusting dat hij nu eenmaal acteur is geworden. "Want eigenlijk vind ik dit een dom

vak. Ik had best willen studeren. Maar ja, door de Jezuïeten dacht ik dat ik dat niet kon en niet leuk zou vinden. Ik leerde in het klooster ook niet waar ik mee bezig was. Je leerde er Frans en wiskunde. Het is merkwaardig: specifieke dingen uit de privé-sfeer, daar praat je niet over. Pijn en verliefdheid, dat moet je zelf maar uitzoeken in het leven. Intussen heb ik die gevoelens wél en sleep ik ze met me mee. Ik zat al op toneel, dus concentreerde ik me daarop. Op de bühne kwam ik erachter dat er meer mensen zijn met dergelijke gevoelens."

Maar het acteurschap is nog altijd een antikeuze. Daarom legde hij zich een paar jaar geleden écht toe op schrijven. "Als ik proza kon maken, hoefde ik niet meer onder een paar lampjes op een podium. Maar ik kan dat helemaal niet, proza. Bij al die dingen leg je je neer. Het heeft geen zin ertegen te vechten."

Hij resumeert: "Er is slechts een heel klein stukje werkelijkheid waaraan je iets kunt doen. Dat is je eigen persoon: verleidingen weerstaan en niet oordelen over dingen die je niet kent. Het kost discipline. Ach, ik slaag er zelf ook niet altijd in. Ik rook als ik drink en ik hou van een joint. Het is de enige manier hè, soms, om de pijn in mij te verzachten."